

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра географії України
Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з навчальної роботи
Володимир ПАСЬКО
«30» серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
вид дисципліни

10 Природничі науки
106 Географія
Бакалавр
Урбаністика та міське планування
обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022 /2023
Семестр	V, VI
Кількість кредитів ECTS	8
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі:

Петрина Наталія Василівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії України

Провотар Наталія Іванівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри економічної та соціальної географії

Запотоцька Вікторія Анатоліївна, кандидат географічних наук, асистент кафедри економічної та соціальної географії

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____)
«__» _____ 20__ р.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____)
«__» _____ 20__ р.

Київ – 2022

Розробники: **Петрина Наталія Василівна**, кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії України

Провотар Наталія Іванівна, кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної та соціальної географії

ЗАТВЕРДЖЕНО

«___» _____ 2022 року

Завідувач кафедри географії України

_____ доцент Сергій УЛІГАНЕЦЬ

Протокол № _ від «_» _____ 2022 року

ЗАТВЕРДЖЕНО

«12» травня 2022 року

Завідувач кафедри економічної та соціальної географії

д.т.б. професор Костянтин МЕЗЕНЦЕВ

Протокол № 15 від «12» травня 2022 року

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 6 від «29» серпня 2022 року

Голова науково-методичної комісії _____ доцент Наталія КОРОГОДА

«29» серпня 2022 року

1. Мета навчальної дисципліни «Географія України» – дати студентам знання про різноманітність природних умов і ресурсів, населення і розселення, просторову організацію соціальної сфери і виробництва в Україні та її регіонах з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків природних, соціальних та економічних процесів і явищ; сформувати у студентів професійні навички та вміння для розв'язання спеціалізованих завдань та практичних проблем у професійній діяльності, прийняття самостійних рішень під час роботи в конкретних природних, соціально-економічних та етнокультурних умовах, виховати потребу систематично поповнювати свої знання і творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

2. Попередні вимоги до рівня знань студентів. Для успішного оволодіння знаннями з дисципліни «Географія України» студенти повинні:

мати базові знання з курсів «Природнича географія», «Суспільна географія», «Соціальна географія», «Економічна географія»;

вміти аналізувати причинно-наслідкові зв'язки між процесами і явищами, які призводять до формування різноманітних природних територіальних комплексів; аналізувати причини та оцінювати наслідки демографічних, міграційних, економічних і соціальних процесів в регіонах;

володіти сучасними методами пошуку, систематизації та первинної обробки географічної інформації; елементарними навичками аналізу і синтезу географічної інформації, порівняльно-географічного аналізу.

3. Анотація навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «Географія України» є складовою ОП «Урбаністика та міське планування» підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр» у галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 106 Географія. Дисципліна «Географія України» викладається студентам у V та VI семестрі (на третьому курсі) в обсязі 8 кредитів ECTS.

За змістом навчальна дисципліна «Географія України» поділяється на дві частини – фізичну географію України і економічну та соціальну географію України. Частина 1 – «Фізична географія України» – викладається студентам у V семестрі в обсязі 4 кредити ECTS. Навчальна дисципліна «Фізична географія України» включає огляд загальних особливостей природи території України за компонентами і більш детальні характеристики регіональних фізико-географічних одиниць – країн, зон, країв. Частина 2 – «Економічна та соціальна географія України» – викладається студентам у VI семестрі в обсязі 4 кредити ECTS. Навчальна дисципліна «Економічна та соціальна географія України» присвячена вивченню суспільно-географічного положення України, її геополітичних та гео економічних пріоритетів; демографічної ситуації, міграційних процесів, розселення населення, регіональних ринків праці України; територіальної організації, регіональних диспропорцій та перспектив розвитку галузей промисловості, сільського господарства та сфери послуг України; соціальної сфери України; рівнів соціально-економічного розвитку, економічної та соціальної безпеки регіонів України; зовнішньоекономічних зв'язків України; суспільно-географічних макрорайонів України.

4. Завдання вивчення дисципліни полягають у наданні студентам загальних та фахових компетентностей, зокрема:

здатності застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, складу природи і суспільства, причинно-наслідкових зв'язків природних, соціальних

та економічних процесів і явищ у практичних дослідженнях регіонів України (СК2, ЗК1);

здатності аналізувати склад і будову геосфер на різних просторово-часових масштабах (СК5);

здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК7);

здатності реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку в Україні (ЗК11).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.	Знати об'єктно-предметну сутність регіональної фізичної, економічної та соціальної географії, особливості природи та господарства території України за компонентами, природними регіонами та суспільно-географічними районами, зокрема:			
1.1	основні просторові характеристики (якісні та кількісні) державної території України (розміри, конфігурація, географічне положення) її геополітичної стратегії та гео економічні пріоритети;	<i>Лекції / Семінарські заняття / Самостійна робота</i>	<i>Виступи на семінарах, тематичні контрольні роботи у формі тестів, виконання індивідуальних завдань, іспит</i>	до 50%
1.2	основні географічні закономірності в територіальному прояві природних умов в межах території України та в прояві властивостей природних компонентів;	<i>Лекції / Семінарські заняття / Самостійна робота</i>		
1.3	основні характеристики (якісні та кількісні) природних компонентів та природних умов в межах території України, природних (фізико-географічних) регіонів	<i>Лекції / Семінарські заняття / Самостійна робота</i>		
1.4	сутність та регіональні особливості демографічних, економічних, міграційних процесів, регіональних ринків праці в Україні;	<i>Лекції / Семінарські заняття / Самостійна робота</i>		
1.5	чинники та закономірності розміщення, територіальну організацію, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку і розміщення галузей промисловості, сільського господарства та сфери послуг;	<i>Лекції / Семінарські заняття / Самостійна робота</i>		
1.6	рівні соціально-економічного розвитку, економічної та соціальної безпеки регіонів України;	<i>Лекції / Семінарські заняття / Самостійна робота</i>		

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
		<i>робота</i>		
1.7	історичні особливості господарського розвитку, демографічний, працересурсний потенціал, закономірності розміщення галузей виробництва і сфери послуг, рівень соціально-економічного розвитку, інвестиційні можливості, проблеми та перспективи розвитку суспільно-географічних районів України.	<i>Лекції / Семінарські заняття / Самостійна робота</i>		
2.	Застосовувати теоретичні фахові знання у практичних ситуаціях, зокрема:			
2.1	демонструвати знання та розуміння предметної області дисципліни при компонентній та/або комплексній характеристиці / аналізі / оцінці природних умов і ресурсів території;	<i>Лекції / Самостійна робота / Індивідуальні завдання</i>	<i>Виступи на семінарах, тематичні контрольні роботи у формі тестів, виконання індивідуальних завдань, іспит</i>	до 40%
2.2	розкривати причинно-наслідкові зв'язки процесів і явищ, які приводять до формування природних територіальних комплексів	<i>Самостійна робота / Індивідуальні завдання</i>		
2.3	розробляти комплексні фізико-географічні описи територій (адміністративно-територіальних областей, природних регіонів, ін. територій) відповідно до практичних потреб;	<i>Самостійна робота / Індивідуальні завдання</i>		
2.4	демонструвати знання та розуміння предметної області дисципліни при компонентній та комплексній характеристиці / аналізі / оцінці демографічних, міграційних, економічних та соціальних процесів у їх взаємозв'язку;	<i>Лекції / Семінарські заняття / Самостійна робота</i>		
2.5	розкривати причинно-наслідкові зв'язки процесів і явищ, які зумовлюють формування суспільно-географічних систем;	<i>Семінарські заняття / Самостійна робота</i>		
2.6	розробляти комплексні суспільно-географічні описи одиниць адміністративно-територіального устрою відповідно до практичних потреб.	<i>Самостійна робота</i>		
3.	Здатність застосовувати знання, вміння та навички при безпосередній та/або дистанційній взаємодії з іншими людьми, зокрема:			

Результати навчальної практики Програмні результати навчання	2.4	2.5	2.6	3.1	4.1	4.2	4.3	4.4
2. Аналізувати географічний потенціал території (P04)	+	+	+	+	+	+	+	+
3. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових (P07)	+	+	+		+	+	+	+
4. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах (P09)	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки. Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами виступів на семінарах, написання тематичних контрольних робіт, виконання творчих самостійних робіт, іспиту.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання – **1.1 – 1.7 (знання)** – до 50%;

результати навчання – **2.1 – 2.6 (вміння)** - до 40%;

результати навчання – **3.1 (комунікація)** – до 5%;

результати навчання – **4.1-4.4 (автономність та відповідальність)** - до 5%.

7.1. Форми оцінювання студентів

У курсі передбачено дві частини. Частина 1 «Фізична географія України» та частина 2 «Економічна та соціальна географія України» навчальної дисципліни «Географія України» складаються кожна з двох змістових частин.

Заняття проводяться у формі лекцій та семінарських занять. В кожному семестрі навчальна дисципліна завершується іспитом.

Семестрове оцінювання: кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при оцінюванні роботи на семінарських заняттях та виконанні тематичних контрольних робіт.

Організація оцінювання: Робота на семінарських заняттях оцінюється по виконанню, відповідно до графіка проведення семінарських занять. Тематичні контрольні роботи проводяться у тестовій формі.

За кожен змістову частину студент може отримати до 30 балів (з них по 20 балів за результатами поточного контролю і максимум по 10 балів за результатами контрольної роботи). Таким чином, впродовж семестру за дві змістові частини студент може отримати до 60 балів.

Умови допуску до іспиту: рекомендований мінімум для допуску до іспиту – 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів (*рекомендований мінімум*) кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання рефератів за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в письмовому форматі. Максимальна кількість балів під час іспиту – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (*60% максимальної кількості балів, відведених на іспит*).

Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка», введеного в дію наказом № 716-32 від 31 серпня 2018 року.

7.2. Шкала відповідності оцінок

Відмінно	90-100
Добре	75-89
Задовільно	60-74
Незадовільно	0-59

8. Тематичний план навчальної дисципліни

	Тема	Кількість годин		
		лекції	семінарські заняття	самостійна робота
Частина 1. Фізична географія України				
<i>Змістова частина 1. Природні умови і ресурси України</i>				
1.	Державна територія України та її основні просторові характеристики. Державний кордон України	2	4	2
2.	Загальні риси будови надр в межах території України. Сучасна геодинаміка	2	4	10
3.	Рельєф території	2	4	10
4.	Кліматичні умови території України	2	4	10
5.	Моря та внутрішні води України	6	2	2
6.	Ґрунтовий покрив України. Рослинність і тваринний світ	4	4	10
<i>Змістова частина 2. Фізико-географічне районування території України та геоecологічні проблеми регіонів</i>				
7.	Несприятливі природні процеси і явища та особливості їх територіального прояву	2	2	2
8.	Ландшафти та фізико-географічне районування території України	6	2	2
9.	Регіональні геоecологічні проблеми України		2	10
10.	Природні території України з охоронним статусом	4	2	2
	Всього	30	30	60
Частина 2. Економічна та соціальна географія України				
<i>Змістова частина 1: Географія населення та соціальної сфери України</i>				
11.	Вступ. Суспільно-географічне положення та геополітичні стратегії України	2	2	4
12.	Демографічна ситуація та розселення населення в Україні	4	4	10
13.	Географія галузей соціальної сфери	6	6	10

	України			
14.	Соціальний розвиток та соціальна безпека в регіонах України	2	2	4
<i>Змістова частина 2: Географія промисловості, сільського господарства та суспільно-географічне районування України</i>				
15.	Географія галузей промисловості та сільського господарства України	8	8	14
16.	Економічний розвиток та зовнішньоекономічні зв'язки України	2	2	4
17.	Суспільно-географічне районування України	6	6	14
	<i>Всього</i>	<i>30</i>	<i>30</i>	<i>60</i>
	<i>Всього з навчальної дисципліни</i>	<i>60</i>	<i>60</i>	<i>120</i>

Загальний обсяг – 240 год., в тому числі:
лекцій – 60 год.,
семінарських занять – 60 год.,
самостійна робота – 120 год.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Частина 1 «Фізична географія України»

Основні:

1. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України. Київ: Знання, 2003 (2005, 2006).
2. Петрина Н.В. Географія України. Частина 1. Фізична географія України: Навчально-методичний посібник. Київ: РВЦ ЗСУ, 2021.

Додаткові:

1. Вишневецький В.І. Річки і водойми України. Стан і використання. Київ: Віпол, 2000.
2. Географічна енциклопедія України. В 3-х т. Київ: Українська енциклопедія, 1989-1993.
3. Екологічна енциклопедія. У 3-х т. Київ: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2006-2008.
4. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник / За ред.. М. Д. Гродзинського та М. П. Стеценка. Київ: Географіка, 2003.
5. Клімат України / За ред. В. М. Ліпінського, В. А. Дячука, В. М. Бабіченко. Київ: Вид-во Раєвського, 2003.

6. Петрина Н. В. Заповідна справа: Конспект лекцій у схемах і таблицях. Київ: Центр ІТ, 2007.
7. Рельєф України: Навчальний посібник / За заг. ред. В. Стецюка. Київ: Слово, 2010.
8. Червона книга України. Рослинний світ. Київ, 2009.
9. Червона книга України. Тваринний світ. Київ, 2009.
10. Шувар І. А., Гудзь В. П., Шувар А. І. Особливо небезпечні рослини України: Навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2017.

Картографічні джерела

1. Геологія і корисні копалини України: Атлас. Київ: ДП «Такі справи», 2001.
2. Загальногеографічний атлас України. Київ: ДНВП «Картографія», 2004.
3. Комплексний атлас України. Київ: ДНВП «Картографія», 2005.
4. Національний атлас України. Київ: ДНВП «Картографія», 2007.
5. Океанографічний атлас Чорного та Азовського морів. Київ: ДУ «Держгідрографія», 2009.
6. Краєзнавчі атласи адміністративних областей України.

Частина 2 «Економічна та соціальна географія України»

Основні:

1. Барановський М.О. Економічна та соціальна географія України: Реальний сектор економіки. Навчальний посібник. Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2018. 376 с.
2. Мезенцева (Провотар) Н.І., Мезенцев К.В. Економічна і соціальна географія України. Навчально-методичний посібник. К. ВПЦ „Київський університет”, 2010. 239 с.
3. Мезенцева (Провотар) Н.І., Мезенцев К.В. Суспільно-географічне районування України. К.: ВПЦ „Київський університет”, 2000. 228 с.
4. Мезенцев К.В., Підгрушний Г.П., Мезенцева (Провотар) Н.І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність та поляризація: Монографія. К.: Прінт сервіс, 2014. 132 с.

Додаткові:

1. Гукалова І.В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація: Монографія. К., 2009. 346 с.
2. Дністрянський М.С. Геополітика : навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 435 с.
3. Дністрянський М.С. Політична географія України : навчальний посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 346 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 344 с.
5. Заставецька Л.Б. Системи розселення і геопросторові проблеми вдосконалення адміністративно-територіального устрою України: Монографія. Т.: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. 331 с.
6. Мезенцев К.В., Мезенцева (Провотар) Н.І., Мостова І.О., Сайчук В.С. Географія праці: сучасні концепти та ринки праці регіонів : навчальний

- посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. 190 с.
7. Мезенцева (Провотар) Н.І., Батиченко С.П., Мезенцев К.В. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір: Монографія. К.: ДП «Прінт Сервіс», 2018. 136 с.
 8. Мезенцева (Провотар) Н.І., Кривець О.О. Гендер і географія в Україні: Монографія. К.: Ніка-Центр, 2013. 194 с.
 9. Мезенцева (Провотар) Н., Трусій О.М. Продовольча безпека в регіонах України: сутність, індикатори, територіальна диференціація. Економічна та соціальна географія. 2017, Вип. 77. С. 61-70.
 10. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії. К.: Знання, 1998. 415 с.
 11. Підгрушний Г.П. Промисловість і регіональний розвиток України: Монографія. К.: Інститут географії НАН України, 2009. 300 с.
 12. Підгрушний Г.П., Мезенцев К.В., Мезенцева Н.І. Просторово-часові аспекти економічних трансформацій в регіонах України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія географічні науки, 2015, №2. С. 4-13.
 13. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За ред. З.С. Варналія. К.: Знання України, 2005. 498 с.
 14. Руденко В. П., Руденко С. В. Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності: Монографія. Чернівці : ЧНУ, 2014. 248 с.
 15. Смалъ І. Економічна і соціальна географія України: Навчальний посібник. – Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 287 с.
 16. Соціальна географія: Підручник / За ред. Л. Немець та К. Мезенцев. Київ: Фенікс, 2019. 304 с.
 17. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / За ред. О.І. Шаблія. Л.: Світ, 2000. 679с.
 18. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін. Монографія. За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. К.: Фенікс, 2017. 438 с.
 19. Яворська В.В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні: Монографія. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. 384 с.
 20. Mezentsev K., Pidgrushnyi G., Mezentseva (Provotar) N. Challenges of the Post-Soviet Development of Ukraine: Economic Transformations, Demographic Changes and Socio-Spatial Polarization. Understanding Geographies of Polarization and Peripheralization. Henn S., Lang T., Sgibnev W., Ehrlich K. (eds). New York: Palgrave Macmillan, 2015. P. 252-269.

Картографічні джерела

1. Комплексний атлас України. . К.: ДНВП «Картографія», 2005.
2. Національний атлас України. К.: ДНВП «Картографія», 2007.